

Kustwerk Katwijk:

de verdediging tegen het water

De kust bij Katwijk voldeed niet meer aan de wettelijke veiligheidsnormen en was daarmee een zogenaamde Zwakke Schakel. Daarom is tussen oktober 2013 en februari 2015 de kust versterkt met een 'Dijk-in-Duin'-constructie, gecombineerd met een ondergrondse parkeergarage. Tegelijk zijn de duinen verbreed en opnieuw ingericht. Dit leverde meer veiligheid, meer parkeerruimte én meer natuur op. Kustwerk Katwijk is uniek in de wereld. Het project krijgt nog steeds veel belangstelling uit binnen- en buitenland en won al vele prijzen. Met de afronding van Kustwerk Katwijk zijn Katwijk en het achterland weer veilig voor de toekomst.

Visserijgeschiedenis:

de oogst van het water

De zee was voor de Katwijkers lange tijd een belangrijke bron van inkomsten. Zo is de witte kerk, die officieel Andreaskerk heet, genoemd naar de beschermheilige van de vissers. De vuurtoren, nog zo'n baken aan de Boulevard, is de op-een-na-oudste van Nederland. Deze wees de schippers met hun bomschuiten de weg naar het Katwijkse strand. De Visserijschool (12) is een recenter overblijfsel van deze invloedrijke sector. Nog steeds is Katwijk de thuisbasis van één van de grootste rederijen ter wereld.

Engelandsvaardersmonument: ontsnapping over het water

Vanaf 1909 werden kinderen met tuberculose ondergebracht in het 'Zeehospitium'. De gezonde Katwijkse zeelucht hielp hen om te herstellen. Via een tunnel werden zij van het sanatorium naar het strand gebracht. Dit tunneltje speelde in de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol: Engelandsvaarders gebruikten het om ongezien het strand te bereiken. Slechts weinigen slaagden: van de elf pogingen, waren er maar vier succesvol. Een kunstwerk in de duinen, geplaatst op de plek waar het 'Zeehostunneltje' ligt begraven, is een blijvend gedenkteken voor deze lokale helden.

Dellen

De strijd om het grondwater

Vanaf 1770 werden enkele perceeltjes ('dellen') in de duinen in erfpacht uitgegeven voor rogge- en aardappelteelt. In het najaar kwamen de koeien grazen, de mest was heel nuttig. In de winter stonden de dellen onder water. De akkers werden uitgegraven; zo werd de afstand van het gewas tot het grondwater verkleind. Dit leidde tot twisten tussen natuurliefhebbers, waterwinners en boeren. Allemaal hadden zij andere eisen betreffende de hoogte van het grondwater. Nadat teelt door de waterinfiltratie vanaf 1940 niet meer mogelijk was, werd de Vrieze Wei (naar Vries van Marel) gebruikt als locaties voor het netten boeten, het herstellen van de vissersnetten.

Waterwinning

Dunea maakt al ruim 140 jaar lekker en betrouwbaar drinkwater voor 1.3 miljoen mensen in het Westelijk deel van Zuid-Holland. Van nature is grondwater aan de kust te zout. In Nederland is het water onder de duinen wél zoet en dat is uniek! Helaas is die voorraad duinwater niet groot genoeg om alle klanten van Dunea van drinkwater te voorzien. Daarom vult zij dit aan met voorgezuiverd rivierwater uit de Afgedamde Maas. Na ongeveer drie maanden wordt het op natuurlijke wijze gezuiverde duinwater opgepompt en verder gezuiverd, waarna het als drinkwater naar de klanten gaat. Dunea maakt van duinwater drinkwater in de duinen van Solleveld, Meijndel en hier in Berkheide.

Vlaggeduin: zicht op waterwinning

Op het noordoostpunt van Berkheide vind je het Vlaggeduin. De vlaggen, waaraan het duin de naam dankt, gaven vroeger aan dat het militaire schietgebied dat hier was gevestigd 'actief' was. Het is een uniek stukje natuur middenin Nationaal Park Hollandse Duinen: er groeien veel bijzondere plantensoorten, bijvoorbeeld de zeldzame bokkenorchis, het bleek schildzaad en de blauwe bremraap. Het Vlaggeduin maakt onderdeel uit van het 'Zeedorpenduin', het gebied dat het meest onder invloed is geweest van menselijk ingrijpen. Het is ook het hoogste punt van Zuid-Holland (37 m) en biedt een prachtig uitzicht over de duinen en over de waterwinning! Dat vonden de Duitse bezetters ook, zij plaatsten de uitkijkbunker op de top.

Watertoren

Dunea heeft drie productielocaties voor water, elk met een watertoren. De torens van Scheveningen en Katwijk maken nog steeds onderdeel uit van het drinkwaterproces. Bovenin de Katwijkse toren zit een bassin met maar liefst 600.000 liter drinkwater! Dit bassin zorgt ervoor dat er bij stroomuitval tóch genoeg druk op het leidingnet staat en niemand zonder water komt te zitten. De watertoren in Katwijk is de op een na oudste die nog in gebruik is. De oudste is ook van Dunea en staat in Scheveningen.

Peenveldjes: vruchtbaar water

Waar in Katwijk aan Zee de haringvisserij centraal stond, leefde de bevolking van Katwijk aan den Rijn van de tuinbouw. De Katwijkse groenteveiling speelde een belangrijke rol. In het begin van de 21e eeuw verloor Katwijk die functie; de groenteveiling werd opgeheven. Voor die tijd was Katwijk echter de grootste producent van waspeen in Europa! Vanwege de kalkrijke zandgronden in de duinvallei was de Katwijkse peen smaakvol. En omdat de wortels hier geen harde kleilaag tegenkwamen, was de peen bovendien kaarsrecht!

Kalkoven: bluswater

De kalkoven, de laatste die nog in Zuid-Holland staat en de grootste van Nederland, is een gemeentelijk monument. In de enorme oven werden schelpen verhit tot een temperatuur van wel 1100 graden Celsius! Na het blussen met water vielen de schelpen als poeder uiteen tot 'schelpkalk'. Op het moment dat dit poeder opnieuw met water in aanraking komt, verhardt het tot een keiharde massa: cementkalk. De schelpkalk uit Katwijk werd onder andere gebruikt bij de bouw van slot Teylingen, de Burcht in Leiden en de binnen- en buitensluizen in Katwijk (11). In 1976 werd Katwijkse kalkoven gesloten.

Koning Willem Alexander-gemaal: waterbeheer

In 1954 werd het oude stoomgemaal uit 1881 vervangen. Daarmee behoort dit boezemgemaal nu tot de topmonumenten uit de periode van wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. Eén van de beeldhouwwerken aan de buitenkant van het gebouw is een standbeeld van graaf Willem I, die veel heeft betekend voor de Hollandse waterstaat. Het Katwijkse gemaal is het grootste van de vier boezemgemalen van Rijnland. Als enige maalt het direct, via de Uitwateringssluis, uit op de Noordzee. De vier - elektrisch aangedreven - pompen kunnen samen 94 duizend liter water per seconde afvoeren! Het gemaal heeft een speciale vispassage. Daardoor is het voor bijvoorbeeld de glasaal mogelijk om vanuit zee naar zoet water te trekken om daar tot paling uit te groeien.

Limes: water als grens van het Romeinse Rijk

Wist je dat Katwijk een belangrijke rol vervulde in de verdediging van het Romeinse Rijk? De Rijn vormde de noordgrens van het rijk en werd ook wel de Limes ('grens' of 'pad' in het Latijn) genoemd. Langs de Rijn stonden meerdere verdedigingswerken, bijvoorbeeld het 'Lugdunum Batavorum' bij de monding van de rivier in Katwijk. Volgens de overlevering rezen de ruïnes van 'De Brittenburg', zoals het fort lokaal genoemd werd, in de 16e eeuw op diverse momenten op uit de zee. Om vervolgens voor altijd in het water te verdwijnen.

Water als kloppend hart van visserijsector

In 1879 werd het Prins Hendrikkanaal geopend. Het kanaal vormde lange tijd het kloppend hart van de Katwijkse visserijsector: er werden schepen gerepareerd en klaargemaakt voor de visserij. Er was vanuit het kanaal geen directe verbinding met de Noordzee, daarvoor voeren de schepen eerst naar IJmuiden. Er waren langs de kade vele rederijen gevestigd, de architectuur van de nieuwbouwwijk herinnert hier nog aan. De originele gevels van het karakteristieke pand van Rederij M. Parlevliet zijn tijdens de renovatie van de wijk behouden, hierin is nu een zorgcentrum gevestigd. In het kanaal ligt het binnenvaartschip 'De Wilhelmina', een bijzonder varend museum uit 1915.

Katwijk heeft een bijzondere band met het water. Dat was vroeger zo en dat is nog steeds zo! Deze bijzondere Waterloop brengt je langs een aantal punten die de Katwijkse relatie met het water in beeld brengen.

WATER LOOP

Wandelroute 70 km

versie: 2019

Katwijk

Hoogheemraadschap van Rijnland

dunea DUIN & WATER

RINGPARK KATWIJK

Initiatiefnemers:

GEMEENTE KATWIJK | HOOGHEEMRAADSCHAP VAN RIJNLAND
DUNE A | JAN DE LANGE, RINGPARK

1:7000

- Alternatieve route
- ! Ongeschikt voor rolstoelgebruikers

- 1 Kustwerk Katwijk**
De verdediging tegen het water
- 2 Visserijgeschiedenis**
De oogst van het water
- 3 Engelandvaardersmonument**
Ontsnapping via het water
- 4 Dellen**
De strijd om het grondwater
- 5 Waterwinning**
Drinkwater voor 1,3 miljoen mensen
- 6 Vlaggeduin**
Zicht op waterwinning
- 7 Watertoren**
600.000 liter drinkwater
- 8 Peenveldjes**
Vruchtbaar water
- 9 Kalkoven**
Bluswater
- 10 Koning Willem Alexander-gemaal**
Waterbeheer
- 11 Limes**
Water als grens van het Romeinse Rijk
- 12 Visserijschool Katwijk**
Tot 2012 de oudste visserijschool van Nederland
- 13 Prins Hendrikkanaal**
Kloppend hart van de visserijsector

A Uitleg punt A
Sla direct na de parkeerplaats op de Nieuwe Duinweg af, je wandelt rechts voorlangs de Ontmoetingskerk. Volg het voetpad om de kerk heen en kies het paadje richting het fietspad om op de Zeeweg uit te komen.

B Uitleg punt B
Je loopt na het oversteken van de Zeeweg het Sjaloompad op, onderaan sla je rechtsaf. Je kiest hier het voetpad links naast de Sjaloomschool en volgt daarna het pad langs het basketbalveld.

Nationaal Park
Hollandse Duinen

Via de WaterLoop ontdek je een deel van
Nationaal Park Hollandse Duinen
Waar natuur stad en zee verbindt.